

Suvelõpu tööd mesilas ja varroatoosi diagnostika ning ravi

Kokkuvõte Antu Rohtla praktilisest õppusest Karksi-Nuia mesinike õppepäeval Polli-Järve mesilas 09. augustil 2008.a.,

Lektorileping PR-4-1.5-47

Mesinduspäev toimus Eesti mesindusprogrammi raames, mida toetab Euroopa Liit

Pesaruumi koondamine ja perede lisaõõtmine.

Mee võtmine suve teisel poolel on juba koondamise algus, sest enamikel juhtudel ei anta peredele enam tagasi kõiki sealt väljavõetud kärge. Mõnedele mesinikele teeb muret peale meevõtmist tarudesse jäänud suur mesilaste hulk. Nii see tõesti on, sest meekärgede eemaldamisega pesast jääb ka mesilaste eluruum kitsamaks, mistõttu mesilased kobarduvad taru esiseinale ja vahest ka lennulaua alla. See on tegelikult loomulik nähtus, sest loodusliku korje lõppedes on pered veel tugevad, sest suurem osa juuni- ja juulikuus koorunud mesilastest on veel elus, mis annabki alust arvata, et pered on väga tugevad.

Tegelikult aga hakkab peale meevõtmist (augustis) ka vanemate mesilaste kiire väljalangemine ja juba paari nädala pärast on tarudel „habemed” eest kadunud. Samas ei tohi lasta ennast sellest segadusse viia, vaid tuleb hakata mõtlema sellele, kuidas üles kasvatada arvukas ja terve noorte mesilaste põlvkond, kes peavad vastu minema pikale ja võimalik ka, et karmile talvele.

Talvepessa jäetakse tavaliselt pere tugevuse järgi kas 6-8- või 10-12 eesti taru raami. Nõrgematele peredele (sama suve sülemid, kunstpered jne.) tuleks talveks jätta 6-8 raami, keskmistele 8-9 ja tugevatele 10-12. Talvepesade lõpliku korrastamise ajal (septembri lõpupoole) võib või tuleb pesast vastavalt vajadusele eemaldada veel 1-2 raami. Selleks ajaks on suvised lennumesilased suuremas osas juba kadunud ja pesas on ülekaalus peamiselt augustis – septembris koorunud noored mesilased. See ongi see mesilaste põlvkond, kes peab talve üle elama ja kevadel tööd jätkama.

Et talvele vastu minev põlvkond oleks võimalikult arvukas, selleks tuleb luua vastavad tingimused. Seega tuleb hoolitseda selle eest, et emal oleks juba alates augustikuu algusest piisavalt munemisruumi. Kuna mesilasema hakkab juba juulikuus munemist piirama, ei ole haudme jaoks enam vaja 10-12 kärge. Piisab peaaegu poole vähemast. Kui mesilased ise hakkavad suve teisel poolel ema munemist piirama, ei pea mesinik sellele vastu hakkama. Kuigi mesilasema munemist suve teisel poolel oluliselt piiratakse, ei vähene mesilasema poolt ööpäevas munetud munade mass peaaegu üldse. Mesilasema poolt suve lõpupoole munetud munad on suuremad ja raskemad. Selles arvataksegi peituvat sügisel koorunud mesilaste suurem elujõud ja talvekindlus.

Teiseks talvituma minevate mesilaste põlvkonna üleskasvatamise vältimatuks tingimuseks on piisav söödavaru. Kui peale meevõtmist on pessa jäänud vähe mett (6-8 kg) ja looduslik korje on lõppenud, tuleb alustada perede täiendussöötmisega. Seda peab tegema kolmel põhjusel:

- et ära kasutada suure arvu vanade mesilaste olemasolu, kes on veel võimelised pakutavat suhkrusööta ümber töötama;
- pakutava süsivesikuterikka sööda lisandumine ergutab mesilasi ema paremini toitma (luuakse näiline korje), millega kaasneb ka ema intensiivsem munemine ja
- juuli lõpus – augustis õitseb meil veel mitmeid hiliseid korjetaimi, millelt kogutud nektar ja õietolm rikastavad tunduvalt pakutavat ühekülgselt ja sahharoosirikast täiendussööta.

Kui üleliigsete raamide pesast eemaldamist takistab suur haudme hulk, mis on üsna tõenäone meile sissetoodud lõunapoolsete mesilasrasside puhul, tuleb pesade koondamisel kasutada

emaeraldusvõret või n.n. bioloogilist vahelauda. Ema koos talvepessa mineva vajaliku arvu (8-10) sobivate kärgedega eraldatakse võreaga lamavtaru lennuava poolsesse otsa, ülejäänud kärjed aga paigutatakse eraldusvõre taha. Täiendussöötmisega võib alustada siis, kui bioloogilise vahelaua taha paigutatud kärgedest on haue koorunud. Seejärel tuleb need kärjed kas pesast eemaldada ja tühjaks vurritada või kaanetada need lahti ja lasta mesilastel seal olev mesi pesakärgedesse kanda.

Piirkondades, kus peamine meesaak saadakse kanarbikult, tuleb söödakärjed (ka poolikud) kõrvale panna juba enne perede kanarbikule viimist, et hiljem oleks võimalik kasvõi osagi pesakärgedest ümber vahetada. Vähene ja kaanetamata kanarbikumesi, kui sellele suhkruisuriput peale sööta ei ole kuuldavasti mesilaste talvitumisel erilisi probleeme tekitanud.

Tähtsamad tegurid, mis mõjutavad mesindust saadavat toodangu hulka ja selle kvaliteeti on pere tugevus ja mesilaste füsioloogiline seisund. Mesinikud on üksmeelel selles, et ainult tugevatelt peredelt, kus on piisavalt töomesilasi, saadakse maksimaalne toodang. Sõltuvus pere tugevuse ja toodangu hulga vahel on kindlaks tehtud juba väga ammu ja sellest on ka palju kirjutatud. Hoopis vähem aga teatakse, et tugevatelt peredelt saadud toodang on ka kvaliteetsem ja bioloogiliselt väärtuslikum. Nii sisaldab tugevatelt peredelt saadud toodang vähem vett, rohkem lihtsuhkruid ja fermente.

Perele sügisel antava täiendussööda kogus sõltub eeskätt pere tugevusest. Kui keskmise pere talvesööda vajadus on keskmiselt 16-18 kg, siis sellest vähemalt pool (8-9 kg) peaks olema mesi ja puuduv osa (8-9 kg) suhkur. Olgu siinkohal öeldud, et talvesöödaks jäetav mesi peaks paiknema enam pesa äärmistel kärgedel, et ta oleks mesilastele kättesaadav just kevadtalvel, kui peres algab haudme kasvatamine.

Samal ajal ei ole sugugi ükskõik, millal ja missugustes kogustes talvesööda täienduseks suhkrut anda. Siingi tuleb silmas pidada eeskätt mesilaspere vajadusi, et mitte asjatult enne talvitumist mesilasperesid nõrgestada, vaid vastupidi, täiendussöötmisega tuleb soodustada tugeva ja elujõulise mesilaste põlvkonna üleskasvatamist, kes suudab vastu pidada pikale talvele.

Teine suurem vaidlusalune probleem on ühe korraga antavad täiendussööda kogused. Ühed mesinikud pooldavad täiendussööda andmist suhteliselt väikeste kogustena (2-4) liitrit korraga, teised jällegi on seisukohal, et täiendussööt tuleb anda suurte kogustena, kuid seejuures piirata mesilaste juurdepääsu söödale.

Väiksemate koguste söötmisel imiteeritakse paremini looduslikku korjet, mesilased suudavad sööda korralikult ümber töötada, kärgedesse paigutada ja kinni kaanetada. Samas on loodud tingimused ka suurema hulga haudme üleskasvatamiseks, sest tühje kärjekannusid ei täideta lühikese aja jooksul ja emale jääb piisavalt ruumi munemiseks.

Suurte koguste (10-12 liitrit) korraga andmisel sellist korjevaese perioodi efekti ei teki ja mesilasperele on loodud nagu pideva ja hea korje tingimused - seega peredevahelise varguse oht on väiksem. Paraku ka mesilaste juurdepääsu piiramisel söödale varitseb meid oht, et tühjad kärjekannud täidetakse väga kiiresti ümbertöötamata söödaga ja ema munemine saab sellega piiratud. Samuti on tähele pandud seda, et suurte söödakoguste korraga perele andmisel on sööda ümbertöötamise kaasatud suhteliselt suurem hulk noori mesilasi, mis omakorda seab ohtu nende talvekindluse.

Samas on suurte söödakoguste andmisel mesiniku töökoormus mõnevõrra väiksem, mis on väga oluline just suuremates mesilates. Seega on otstarbekam väiksemates mesilates kasutada söötmist väiksemate kogustena (vajaminev suhkru hulk jagatakse 3-4 söötmisskorra vahel) ja suuremates mesilates on otstarbekam anda perele täiendussööt kätte korraga suurema kogusena.

Varroatoosi diagnostikaks ja varroalestad arvuks väljaselgitamiseks mesilasperes kasutatakse sageli võrkpõhju, millele varisenud lestad loendatakse algul iga 10 päeva järel, ning arvutatakse keskmine allavarisenud lestad arv ööpäevas. Kuni augustikuu alguseni kulges kõik nii nagu kirjandusest oleme harjunud lugema, kuid augustikuu olukord järsult muutus, mis tingis ka lestad loendamise iga päev.

Katseks valiti 2008.aasta mai lõpus 4 mesilasperet, kus 28. mai testimise andmetel oli erinev lestasuse foon. Lestasuse foon määrati järgmiselt: 10-le perele asetati 20. mail alla võrkpõhjad, millelt loendati mahavarisenud lestad 28. mail. Nendest peredest valiti välja kolm, kus nädala keskmisena oli erinev lestad foon. Katse esimeseks variandiks valiti pere, kus oli nädala jooksul alla varisenud keskmiselt 1 lesta ööpäevas; II variandiks valiti pere, kus oli keskmiselt ööpäeva kohta alla varisenud 3 lesta; III variandi perel oli keskmiseks lestad varisemise arvuks 4 ja üle selle. Kontrollpereks võeti 28. mail saadud 3,1 kg-ne sülem, kus vahetult peale tarru ajamist ei varisenud esimese ööpäeva jooksul maha mitte ühtegi lesta.

Kogu juunikuu jooksul lestad mahavarisemises olulisi erinevusi ei ilmnud. Esimesed erinevused hakkasid ilmema juulikuu teisel poolel, kus III variandi perel (foon 4 lesta ööpäevas) suurenes ööpäevas mahavarisenud lestad arv 8-le ja augustikuu esimese dekaadi lõpuks juba 10-le.

Esimene varroalesta tõrje võiks teha augusti alguses. I variandi perele tilgutame kärjetänavatesse oblikhappega suhkruisuripit, mis on valmistatud vahekorras: 7 grammi kristallilist oblikhapet, 70 grammi suhkrut ja 100 ml vett. Seda ravilahust tilgutatakse automaatsüstla või tavasüstla abil igasse kärjetänavasse 4 ml. II variandi perele võiks anda raamide pealt 10 ml 85% sipelghapet, mis on valatud Petri tassi ja kaetud pealt traatvõrguga. III variandi pere saab samuti 10 ml. 85% sipelghapet, kuid raamide alt.

Esialgsed järeldused senistest katsetustest 2007.a ja 2008.a. võrkpõhjade abil tehtud diagnostikast ja kirjeldatud ravimeetoditest on järgmised:

1. Varroalestad suurem loomulik allavarisemine algab augusti lõpus septembri algul, samal ajal, kui ka mesilaspere hakkab kahanema.
2. Mitte kõik surnud lestad ei varise taru põhjale, vaid suurem osa nendest libiseb tühjadesse kärjekannudesse, kust nad perede söötmise ajal mesilaste poolt välja visatakse.
3. Kuigi sülemid on väidetavalt suhteliselt lestavabad, suureneb sülemiperedes lestasus kiiresti ja jõuab umbes samale tasemele teiste peredega juba esimese aasta augustikuu lõpuks.
4. Allavarisenud lestad hulgas on alati (ka kontrollperel) 2-5% elusaid lesti.
5. Peale septembrikuu keskpaika allavarisenud lestad hulgast elusaid lesti enam ei leitud.
6. Oblikhappe ja sipelghappe kasutamine ei suurendanud elusate lestad allavarisemist.
7. Septembrikuus tuleb olla sipelghappe kasutamisega väga ettevaatlik, sest 10 ml 85% sipelghapet pere kohta, on ilmselgelt palju ja võib hävitada kuni 25% mesilasemadest.
8. Kui augusti lõpus variseb alla üle 5 lesta ööpäevas, oleme lestatõrjega juba hiljaks jäänud ja sellised pered hääbuvad tasapisi, vaatamata kasutuselevõetud tõrjemeetmetele.
9. Esimene lestatõrje (pehmemate vahenditega) tuleb teha juba kevadel, et piirata ületalvitunud lestad arvuks.
10. tuleb üle vaadata ja katsetega täpsustada lestatõrje alustamise ajad ja lestad künnisarvud erinevatel perioodidel (pere kasvuperiood, pere kahanemisperiood).